Kõrgem Kunstikool Pallas

Fotograafia osakond

Fotoseeria “Luule ja Maie”

Lõputöö

Marta Tamm

Juhendaja: Silver Õun

Tartu 2026

SISUKORD

1. KUJUNEMISLUGU....4

1.1. Minu suhe fotodokumentalistikaga.... 4

1.2. Hooldekodult heakskiidu saamine....6

1.3. Tehnikavalik.... 6

1.4. Pildistamine....7

2. LUULE.... 10

2.1. Esimene kohtumine.... 10

2.2. Linda....11

2.3. Kodukülastus.... 12

2.4. Elu hooldekodus.... 13

3. MAIE.... 15

3.1. Sattumine hooldekodusse.... 15

3.2. Fotosessioon.... 16

3.3. Elbe....17

3.4. Elu hooldekodus.... 18

4. TEOSED NÄITUSEL.... 19

KOKKUVÕTE.... 20

SUMMARY....21

KASUTATUD ALLIKAD....23

LISAD....24

Lisa 1. Fotod näitusel.... 24

SISSEJUHATUS

“Luule ja Maie” jutustab kahe hooldekodus elava naise, Luule ja Maie loo läbi fotoseeria. Projekt valmis poole aasta jooksul, mil pea iganädalaselt hooldekodu külastasin.

Idee teha hooldekodus elavatest inimestest lõputöö tuli minu enda kogemusest külastades,- või siis mitte külastades oma hooldekodus elavat, süveneva demetsusega võitlevat vanaema. Ma külastasin teda harva, kuna fakt, et mulle nii armas inimene mind enam ära ei tunne, tegi mulle tohutult haiget. Peale tema surma tekkisid mul aga süümepiinad, et teda rohkem vaatamas ei käinud. Need korrad, kui hooldekodu külastasin, tajusin seal keskkonnas suurt isoleeritust ning üksindust, mis jäid mind painama. Mind vaevas mõte, justkui oleks sealsed elanikud ühiskonna poolt unustatud ning et paljudel inimestel on nägemus hooldekodust, kui kohast kuhu minnakse lihtsalt surma ootama. Fotoprojekti ajendaski mind esialgu tegema siiras soov pakkuda hoolealustele seltsi ning mõistmist.

Mida rohkem hooldekodu külastasin, seda selgemaks sai mulle ka visioon oma lõputööst. Kohtudes erinevate hooldekodu elanikega otsustasin lõpuks keskenduda just Maiele ja Luulele, kes mind kiiresti omaks võtsid. Maie jäi mulle kohe silma oma ekspressiivse olemusega, vastupidiselt Luulele, kes on alati väljapeetud. Nendega eraldi rohkem aega veetes oli selge, et tegu on väga erinevate karakteritega. Minu lõputöö eesmärk oli vaadelda, kuidas tulevad toime need kaks täiesti vastandliku iseloomuga naist selle elukorraldusega, mis neil on tulnud omaks võtta.

Kirjalik töö koosneb neljast osast. Esmalt kirjeldan tööprotsessi, alustades enda suhtest fotodokumentalistikaga kuni hooldekodus pildistamiseni välja. Teine peatükk on pühendatud Luulele, kus kirjeldan meie omavahelist suhet ning olulisemaid sündmusi, mis on kujundanud tema hooldekodu teekonda. Kolmandas peatükis keskendun Maiele, kus annan ülevaate tema olemusest ning samuti elust enne ja nüüd. Neljandaks põhjendan lõplikku fotode valikut.

Loomingulise osana valmib fotoseeria, mida esitlen raamituna Galeriis Pallas. Minu soov on anda sellega Luulele ja Maiele võimalus olla väärikalt nähtud ning kuuldud.

1. KUJUNEMISLUGU

Esimeses peatükis annan põgusa ülevaate dokumentaalfotograafia olulisusest mulle ning toon välja oma suurima eeskuju sellel teekonnal. Samuti kirjeldan "Luule ja Maie" projekti tööprotsessi alates hooldekodult heakskiidu saamisest kuni esimeste pildistamisteni välja.

1.1. Minu suhe fotodokumentalistikaga

Olles katsetanud elu jooksul erinevaid fotograafia liike, kipun ikka jõudma tagasi dokumentalistika juurde. Kaamera on minu jaoks vahend, millega soovin tähelepanu juhtida olulistele valupunktidele ühiskonnas.

Minu suurimaks inspiratsiooniks dokumentalistika teekonnal on olnud kindlasti Richard Billinghami looming. Tema seeria "Ray's a Laugh", mis portreteerib elu alkohoolikust isaga, avaldas mulle muljet oma tooruse ja valusa aususe poolest. Ma imetlen tohutult Billinghami julgust käsitleda niivõrd isiklikku ja stigmatiseeritud teemat, tehes seda samas suure empaatia ning õrnusega. Mulle jäi kõlama fakt, et seeria nimi "Ray's a Laugh" pärineb Richardi vennalt Jasonilt, kes ütles et Ray on naeruväärne, aga ta ei taha olla nagu tema (Conscientious Photography Magazine, 2023). See pani mind tagasi vaatama minu enda kogemustele, kus tihti raske olukorraga toime tulemiseks on olnud ainus variant huumor või kunst. Richard Billinghami looming on julgustanud mind oma traumakogemusi ümber mõtestama ning nägema neis potentsiaali kunstiliseks eneseväljenduseks.

Richard Billingham kasutas enamasti pildistamiseks odavaid automaatseid filmikaameraid (Clasper, 2025). Mida rohkem fotograafiaga tegelenud olen, seda enam liigun tagasi aina lihtsamate tehnikate juurde. Mind võlub see vahetus ja autentsus, mida pakub mulle lihtsalt üks kiire klõps, ilma seadistamise protsessita. Nii tunnen, et viibin ise olukorras sees, mitte lihtsalt ei vaatle seda väljaspoolt.

Foto 1.1 Richard Billingham, *"Ray falling over"*, 1996

1.2. Hooldekodult heakskiidu saamine

Novembris 2025 otsustasin võtta julguse kokku ning alustada oma projektiga. Esimese asjana pidin muidugi helistama hooldekodu juhatajale, et saada tema heakskiit minu ideele. Valisin teadlikult hooldekodu, mis asub minu kodukohas - väikeses maakohas, kus kõik kõiki tunnevad. Nii teadis ka minu pere hooldekodu juhatajat isiklikult ning saades emalt tema telefoninumbri, tuli värisevate kätega see kõne ära teha. Juhataja Urvele tundus minu idee meeldivat ning ta oli lahkesti nõus mind vastu võtma ja hooldekoduga tuttavaks tegema.

Algusest peale oli mulle selge, et esimestel kohtumistel jätan kaamera koju. Ma leian, et kõige olulisem sellise projekti puhul on leida esmalt inimestega kontakt ning võita nende usaldus. Esiteks on see lihtsalt lugupidav minu portreteeritavate suhtes, kes on eelkõige siiski inimesed, mitte lihtsalt objektid, keda pildistan. Teiseks tahan, et fotodel kajastuks lugu, mis on päriselt siiras ja mõjub intiimsena.

1.3. Tehnikavalik

Esimesed pildid tegin alles 14.jaanuaril enda isikliku, Fujifilm X-T2, kaameraga. Otsustasin teadlikult juba käepäraseks saanud kaamera kasuks, kuna uued kaamerad tekitavad minus stressi ning tahtsin ise olla võimalikult enesekindel, et tekiks võimalikult vaba õhkkond ka minu portreeritavatele.

Algusest peale oli mul visioon pildistada pigem filmile. Analoogfotode eeliseks on minu jaoks autentsus ja vahetus. Filmile omane teralisus, sügavus ja värvid on midagi, mida mul pole endiselt õnnestunud digifotode töötlemisel jäljendada. Samuti kipun ma digikaameraga pildistades lõputult klõpsutama ning hiljem on valiku tegemine fotode paljususe tõttu raskendatud. Kuna aga film ja selle ilmutamine on tohutult kallis, tuleb kõik kaadrid hoolikalt läbi mõelda ning seega on ka valiku tegemine hiljem lihtsam.

Laenutasin koolist Nikon F100 filmikaamera, mida soovitas mulle Toomas Kalve oma töökindluse, hea kvaliteedi ning laia optikate valiku tõttu. Valisin esiteks 50mm F1.8 objektiivi, mis võimaldas oma suure avaga teha pehme tausta ja terava esiplaaniga portreesid. Samuti oli suur ava plussiks, kuna teadsin, et enamus pildistamist saab toimuma siseruumides, kus valgusolud pole alati parimad. Teiseks võtsin 32-70 F3.3 objektiivi, mis andis tänu zoomile paindlikkuse erinevate spontaansete hetkede jäädvustamiseks.

1.4. Pildistamine

Ma ei rääkinud kohe alguses hooldekodu elanikele, et kavatsen neid pildistada. Rääkisin lihtsalt, et õpin Kõrgemas Kunstikoolis Pallas ning soovin teha hooldekodu elanikest lõputööd. Teades omast kogemusest, kuidas suhtuvad minu vanavanemad ning üldiselt vanem generatsioon pildistamisse, jätsin fotoprojekti alguses mainimata, et vältida nende ära hirmutamist. Ükskord võtsin neile näitamiseks kaasa paar enda tehtud fotot ning kui juba rohkem vestlesime ning tunnetasin nende usaldust minu vastu, hakkasin ka kaamerat visiitidele kaasa võtma. Alguses hoidsin seda lihtsalt kotis ning hiljem hakkasin juba vaikselt vihjama Maie ilusatele ehetele, mis jääksid piltidele kindlasti ilusad või siis Luule

heegeldustele, mida peaks tingimata jäädvustama. Olin väga ettevaatlik, kuna kartsin nende reaktsiooni.
Mäletan, kui küsisin esimest korda Luulelt, kuidas ta sellesse suhtub, kui teeksin temast mõned pildid, vastas ta, et tema võtab seda kui dokumentatsiooni, mis on arusaadav. Maiest ja tema toakaaslasest Elbest tegin esimese foto, kui järjekordselt nendega pärastlõunal kohvitasin. Kuuldes, et tahan seda toredat hetke jäädvustada, hakkasid mõlemad esimese asjana ruttu kammi otsima, et juuksed korda teha. Väikesest skeptilisusest olenemata, nõustusid mõlemad.

Minu algne eesmärk oli hakata pidama ka päevikut, kuhu kirjutan igast külaskäigust. Reaalsuses sai mulle aga juba kolmandal visiidil selgeks, et sealne kogetu mõjub mulle vaimselt küllaltki kurnavalt ning kõiki emotsioone veel teist korda läbi elada saaks olema liiga keeruline. Seetõttu otsustasin päevikupidamisest loobuda.

Esimesest visiidist kirjutasin aga nii:

24.november 2025

Minu esimene külastus hooldekodusse. Isegi kui juhataja Urve võtab mind soojalt vastu, olen kergelt närvis. Minu suurim hirm on, et ma ei leia hoolealustega kontakti ning nad on minu suhtes skeptilised. Urve tutvustab mulle maja kuni jõuame ühisalani, kus mängib muusika ning tegevusjuhendaja Mari teeb hoolealustega tegevusringi. "Pidu juba käib" ütleb Urve suur naeratus näol ning jälgin huviga, kuidas ringis istuvad pensionärid tennisepalli ühest käest teise mööda keha alla veeretavad. Paljudel on ülesandega raskusi, kuid õhkkond on sellegi poolest lõbus. Urve pakub, et äkki tahan nendega ringi istuda ja ülesandeid kaasa teha. Olen hea meelega nõus. Parajasti antakse ringis palli üksteisele edasi ning jõuan vaevalt istuda, kui juba minu vastas olev härra mulle palli söödab. Tunnen nende uudishimulikke pilke endal. Üritan nii palju naeratada kui võimalik.
Kui tegevusring lõpeb, istun Urve ja Mariga maha ning arutame, kellega ja kuidas oleks mul kõige parem kontakti leida. Lähme Mariga koos tutvuma Merikesega. Merike veedab enamuse oma ajast voodis. Saan teada, et ta tuli hooldekodusse koos oma emaga, kes siis hiljem seal suri. Merikesel endal oli insult. Ta räägib, et töötas omal ajal raamatukogus,

kus kõik lapsed armastasid teda. Kuuldes, et raamatukogus sai lastega isegi savist asju voolida, luban Merikesele, et võtan järgmine kord mõne enda savist tehtud tassi või kausi kaasa. Tal on hea meel, et ma luban tagasi tulla ja temaga rohkem jutustada. Minul on hea meel, et temal on hea meel.

Edasi läheme Elbe ja Maie tuppa. Telekas mängib ning panen kohe tähele väga ilusasti korrastatud voodit. Lausa nii korras, et pean Maie käest küsima, kas üldse tohin sinna istuda. Maie muidugi lubab ning asun siis end tutvustama. Ma ei maini kellelegi veel, et neid pildistada tahan. Räägin lihtsalt, kus koolis käin ning et tahan lõputöö teha hooldekodus elavatest inimestest. Maie ja Elbe on lahkesti nõus enda elust mulle tulevikus rohkem jagama ning ootavad mind tagasi, et ka minust endast rohkem kuulda. Luban neile järgmisel korral enda tehtud fotosid kaasa võtta.

Viimasena kohtun Luulega, kes oli hooldekodusse tulles pime, kuid tänu operatsioonile sai uuesti nägijaks. Ta naljatleb, et kartis varem nii hirmsasti arste, et ei võtnud enda haigete silmadega midagi ette kuid hooldekodusse saabudes ei julgenud ta arstidele vastu hakata ning nii ta nägijaks saigi. Nüüd meeldib talle väga heegeldada ning lugeda. Ta mainib, et eelistab valget heegelniiti, kuid nüüdseks on tal kõik otsa saanud. Otsustan, et järgmine kord kui teda külastan, viin talle kindlasti soovitud heegelniiti.

Lahkudes on kivi mu südamelt langenud. Olen saanud kinnitust, et tegelikult on kõik minu osas positiivselt meelestatud ning olen tagasi oodatud. Ausalt öeldes ei jõua ma ära oodata, et uuesti tagasi minna.

Esimestel kohtumistel ei olnud ma veel kindel, kuhu suunas see projekt minema hakkab. Leian, et selliste projektide puhul on tähtis hoida avatud meelt ning olla väga paindlik. Kunagi ei tea, mis suuna see võtta võib, arvestades inimeste haavatavaid seisundeid. Seda kinnitas mulle ka tegevusjuhendaja Triin, kellega oma teisel visiidil hooldekodusse lõunasöögilauas vestlema juhtusin. Triin on juba mitu aastat hoolealustega tegevusringe läbi viinud. Küsisin tema töö kohta ning rääkisin ka projektist, mida teha plaanin. Triin ütles mulle kohe, et kõige olulisem sellises kohas töötades on mitte midagi hinge võtta. “Tuleb lasta ühest kõrvast sisse ja teisest välja. Iga hetk võib keegi ära surra.” rääkis ta. Tunnistasin talle, et minu jaoks saab see olema tõenäoliselt suur katsumus ja õppetund kuna olen väga hella hingega ning kiindun kergelt.

Kuna elan põhilise aja Tartus, mis on minu kodukohast umbes 200 kilomeetri kaugusel, oli algselt minu eesmärk käia hooldekodu külastamas vähemalt kaks korda kuus. Kui aga selgus, kui väga mind sinna oodatakse, ei lubanud mu süda nii pikkasid vahesid jätta ning ikka ja jälle leidsin võimalusi, et planeerida külaskäigud iganädalaseks. Tihtipeale juhtus, et ajastasin mineku kella kümne peale hommikul ning end pikkadesse huvitavatesse vestlustesse unustades oli lahkudes kell juba märkamatult neli saanud. Maie ja Elbe pakkusid mulle ikka kohvi ning kord oli Maie minu tulekuks isegi täidetud munasid valmistanud.

Pärast pikaaegset regulaarset hooldekodu külastamist olin jõudnud selgema ideeni, mis lugu soovin selle projektiga rääkida, või täpsemalt, kelle lugu. Algusest peale leidsin just Luule ja Maiega kergesti kontakti. Võitsin kiirelt nende usalduse ning saime pea kõigest avatult rääkida. Samuti tunnetasin nende avatust minu projekti suhtes. Mida rohkem naistega tutvusin, selgus kui erinevate karakteritega on tegu. Elavad küll kõrvuti tubades, aga täiesti erinevat elu.

2. LUULE

Selle peatüki pühendan Luulele. Annan ülevaate meie esimestest kohtumistest kuni praeguseks väljakujunenud sõpruseni. Samuti kirjeldan lühidalt tema elu enne hooldekodusse sattumist ning igapäevaelu hooldekodus elades. Kogu kirjeldatu tugineb minu enda vaatlustel ning meie omavahelistel vestlustel Luulega läbi terve perioodi, mil hooldekodu külastasin. Luule on teadlik kõigest, mida jagan ning on omapoolse nõusoleku andnud.

2.1. Esimene kohtumine

Juba enne Luulega kohtumist rääkisid Urve ja tegevusjuhendaja Mari mulle, kuidas tegemist on terase ja haritud naisega, kes armastab käsitööd ja lugemist, kuid ei kuule väga hästi. Ta olevat hooldekodus elanud juba 10 aastat. Nad leidsid kohe, et tema võiks potentsiaalselt lüüa kaasa minu projektis. Samal päeval külastasingi Luulet koos Mariga esimest korda. Mäletan, et ta jättis mulle väga väljapeetud ja intelligentse mulje. Istusime ja rääkisime, aegajalt Luule jälle oma kõrvale osutades ning viisakalt ütlemas: "Ma palun natuke valjemini." Aja jooksul harjusin temaga suheldes kontrollima enda rääkimise kiirust ja valjusust, saades temalt isegi kiita oma hea diktsiooni eest, mis ei pidavat kõigil üldse nii hea olema. Hoolimata kergest kuulmisprobleemist saime siiski kiirelt jutusoonele ning Luule soe energia ja elutarkus veensid mind, et tema saab kindlasti olema üks minu projekti peategelasi. Omaette mõtlesin veel, et vastutasuks sellele, et tema ennast pildistada laseb, toon mina talle edaspidi heegelniiti.

2.2. Linda

Minu teisel külastusel Luule juurde räägib ta mulle küsimuse peale: "Kas sul siin ka sõpru on?" loo, mis tõi mulle pisarad silma. Tal oli olnud neli aastat toakaaslane Linda, kellega nad kasvasid väga lähedasteks. Nad olid tuttavad üksteise rutiinide ja harjumustega. "Me olime nagu pereliikmed," ütles Luule. Linda oli aga Luulest vanem ning 91-aastaselt ta ka suri. "Pärast seda ma enam kellegagi lähedaseks pole julgenud saada. Olen ikka viisakas ja vastan nii palju, kui vaja, aga ise juttu ei tee," lausub Luule ning jätkab: "Ma olen kaks

meest matnud, aga see kui keegi väljas sureb on hoopis teine asi. Siin on sellega kordades raskem toime tulla.” Kuna olid tulemas jõulud, pakkusin Luulele, et võiksime järgmine kord kui tulen Linda hauale küünla viia. Minu heameeleks oli Luule nõus. Olles tollest loost niivõrd liigutatud, plaanisin kalmistul käigust ka pilte teha.

Mõni nädal hiljem pakkisin kaamerad, väikesed jõulumeened ja hauaküünla ühes autosse ning asusin hooldekodu poole teele. Luule tuppa astudes nägin teda aga voodis teki all kägaras. “Kas Luule magab?” küsisin tema toakaaslaselt. Toakaaslane ei jõudnud mulle veel vastata, kui Luule juba mu hääle peale reageeris. “Oi sina, kullake!” ütles Luule, näost valge. Uurisin ehmatusega kas ta on haigeks jäänud. Selgus, et Luulel on tervis tõesti väga kehva. Tal on krooniline kopsupõletik, mis oli järsku ägedalt tunda andnud. Küsisin, kas ta peaks äkki arstile minema ning ta vastas, et eks on tal juba aeg siit ilmast lahkuda. Neelasin kõigest väest kurgus kipitavat nuttu alla ning proovisin teda veenda, et küll ta veel terveks saab. Ma olin Luulega vaid paar korda kohtunud, aga tundsin temaga mingit erilist sidet. Täpselt see, mille eest Triin mind hoiatas. Ma ei võta Luulet enam kui kedagi, kellest tahan fotoprojekti teha, vaid nagu lähedast inimest. Küsisin korduvalt, kas saan teda kuidagi aidata või midagi poest tuua. Alati tagasihoidlik Luule andis lõpuks alla ning lasi mul tuua poest sidrunikreemiga vahvleid. Tõin talle vahvleid ning istusin ta juures. Luule aina korrutas, kui armas ma ikka olen, kui piinlik tal on, et ta sellises seisus on, kui ilus ilm ikka oleks minuga õue minekuks olnud ja kui kehva tal olla on. Lõpuks palus ta mul koju minna. “Sa armas laps, mis sa siin minu pärast passid, sul ka vaja omi asju teha”. Lõpuks alistusingi, kuid lubasin, et lähen siiski panen tema eest Lindale küünla ning tulen homme tagasi teda vaatama.

Käisingi Luulet too aeg iga päev vaatamas, kuniks tal jälle parem hakkas. Kuna teadsin, et lilled on tema suur armastus, viisin talle ühe potitaime, mille üle oli tal nii hea meel, et isegi paar kuud hiljem räägib ta mulle, kuidas aegajalt seda nagu oma last vannitab. Samuti käisime paar kuud hiljem, kevadel, ka koos Linda haual.

2.3. Kodukülastus

Kord oli Luulel vaja käia oma koduvallas asju ajamas, mille peale pakkusin, et võin teda sinna sõidutada ning kui juba seal oleme, võiksime minna ka tema endist elukohta vaatama. Luulele meeldis see idee ning ühel külmal talvepäeval me siis sinna sõitsimegi. Tee peal uurisin tema kunagise elu kohta selles majas. Ta elas seal 34 aastat koos oma abikaasaga. Mingi hetk jäi Luule pimedaks, kuid nagu ta mulle ütles: “Saime koos kenasti hakkama”. Kui mees aga insuldi sai ning hiljem haiglas suri, oli Luulele selge, et elu endisel viisil pole jätkata võimalik. Pimedana pidi keegi teda ikka regulaarselt hooldamas käima ning oma rutiini armastava inimesena osutus teiste liigne hoolitsemine ja abitusetunne liiga kurnavaks. Lõpliku otsuse minna hooldekodusse tegi Luule koos sotsiaaltöötajaga pärast kaht seika, mis napilt naise elu oleksid võtnud. Esimene neist leidis aset, kui ta, keedetud veega kann käes, tabureti otsa koperdas ning nii õnnetult kukkus, et lisaks põletushaavadele jäi Luule ilma ka oma hammastest. Lisaks sellele, paar kuud hiljem üksinda pimedana ahju küttes kukkus suur põlev tukk põrandale ning oleks äärepealt maja koos Luule endaga hävitanud. Õnneks sattus just õigel ajal sotsiaaltöötaja Luulet külastama ning suur katastroof sai seekord ära hoitud. Kaaludes põhjalikult erinevaid variante, leidsid mõlemad, et kõige mõistlikum on minna hooldekodusse.

Too jaanuari päev, kui sõidu kodukohta ette võtsime, oli külm ja lumine. Pärast külastust vallamajja, juhatas Luule meid oma majani, viies teel sinna mind kurssi kohaliku elu ja eredamate mälestustega. Kohale jõudes leiame enda eest vana räämas talumaja. “Huvitav, katus polegi sisse vajunud” on Luule üllatunud. Ta viitab ka vanale sirelipõõsale, mis olevat tema lemmik olnud. Kui küsin, kas läheme ka majja sisse, on Luule skeptiline. Lumi on sissekäigutee kinni sadanud ning seega ligipääs raskendatud. Luule ulatab mulle aga lahkesti võtme, et saan iseseisvalt majja sisse vaadata. Kahjuks on laest alla vajunud liistu tõttu mul võimatu ust täielikult avada ning sisse astuda, seega teen foto toast läbi ukseprao. Naastes Luule juurde tunnistab ta mulle, et tegelikult ei oleks ta vist tahtnudki ise sisse minna. “See on natukene valus,” lausub ta.

Foto 2.3 Luule kodu, 2026

2.4. Elu hooldekodus

Luule päevad mööduvad hooldekodus küllaltki üksluiselt. Tema ainsaks kohustuseks on kalade toitmine, mida ta teeb suurima heameelega. Külastajaid tal tihti ei ole, seega on minu nägemisest tal alati naeratus näol. Vahel viin talle ka lilli, sest nagu ta ise väidab, on ta “lillehull”.

Luule ütleb, et raamatud on tema elu. Pea iga kord, kui teda külastan, on uus virn raamatuid tema öökapil. Peale seda kui Luule prillid katki läksid, kasutab ta kellegi hooldekodus lahkunu prille, mis ei ole küll nii efektiivsed kui eelmised, kuid kasutades lisaks veel luupi, saab raamatud siiski loetud. Kurvaks teeb teda aga see, et käsitööd pole enam võimalik teha. Heegeldamine ja lugemine on need, mis hoiavad Luulet elus. Enne prillidest ilma jäämist heegeldas ta mulle liniku, mis lisaks laua kaunistamisele ka Luulet mulle igaveseks meenutama jääb.

Foto 2.4 Luule heegeldamas mulle linikut, 2026

Luulest on saanud mulle justkui teine vanaema, kellele jagan oma rõõme ja muresid. Tema külastamised ei ole minu jaoks kohustus, vaid ootan neid alati pikisilmi ning tean, et ka tema ootab neid. On privileeg Luulet tunda ning olla osa tema elust.

3. MAIE

Maie on proua, kellesugust pole ma kunagi varem kohanud. Seda kõige paremas mõttes. Meil oli koheselt hea klapp ning lihtne suhelda. Juba esimest korda tema ja Elbe tuppa sisenedes avaldasid mulle muljet Maie punakas-lillad kiharad, värvikirevad riided ning perfektsuseni sirgeks silutud erkpunane pleed voodil. Tema särav karakter mõjus tuhmide hooldekodu seinte vahel justkui võõrkehana. "Maie on diiva", kirjeldasin teda suure elevusega kodustele. Maie oli mõni tund varem näidanud mulle enda uusi käevõrusid ja kauboisaapaid.

3.1. Sattumine hooldekodusse

Enne hooldekodusse sattumist, elas Maie üksinda ühes väikeses linnas kortermajas. Ta sai seal kenasti hakkama, kuni päevani, mil ta nüüdseks aasta tagasi kukkus vannitoas põrandale nii õnnetult, et püsti polnud enam võimalik tõusta. Ta lebas üksinda elutoa põrandal 3 päeva söömata ja joomata, soojendades end diivani küljest kistud katetega kuni päästeametnikud teda akna kaudu päästma tulid. "Minust kirjutati isegi kohalikus lehes," muigab Maie.

Pärast seda intsidenti oligi Maie sunnitud jätkama oma elu hooldekodus. Temaga umbes samal ajal tuli ka sinna Elbe, kellest sai Maie toakaaslane. Mulle jäi kohe silma nendevaheline soe dünaamika. Mõlemad räägivad mulle elevusega üksteise peredest ning jääb mulje, justkui võtaksid nad ka üksteist kui perena. Kahe voodi vahel on laud, kus koos kohvitatakse ning kui Maie palub mul köögist külmkapist tuua tordi, on sellel kirjas "Maie ja Elbe". Isegi, kui küsin Maielt, mida ta poest sooviks, laseb ta alati osta asju "meile" mitte "mulle". Mõtlen, et kas see ongi see lähedus, mida Luule mulle tookord Lindast rääkides silmas pidas?

3.2. Fotosessioon

Maiega oli mul kohe alguses kindel plaan teha fotosessioon, kus tal on võimalus end ülesse lüüa ja näidata oma kõige värvikamaid rõivaid ning aksessuaare. Tahtsin anda talle võimaluse särada – olla omas elemendis. Leppisime kokku ka päeva, mil tulen, et tal oleks võimalus aegsasti valmistuda. Kui sel päeval kohale jõudsin, oli mul hea meel näha, et Maie oligi pähe keeranud lokirullid ning välja otsinud ilusa punase pintsaku. Esimese asjana tuli muidugi, nagu juba traditsiooniks saanud oli, koos kohvi juua. Seejärel oli Maie pildistamiseks valmis. Ta tundis end kaamera ees koheselt mugavalt. See oli minu jaoks tegelikult küllaltki erakordne, kuna olen harjunud pildistades kuulma küsimusi “Mida ma tegema peaks?” või “Kuidas ma olema peaks?”. Maie tuli iga mu ideega kohe kaasa ning lasi enda riidekapist aina aksessuaare juurde tuua. Ma imetlesin tema enesekindlust ja avatust. Õhkkond oli kerge ja mänguline. Ka kõrvalvoodis lebav Elbe jälgis protsessi huviga ning hoidis kõigi meeleolu üleval. “See küll ei sobi” ütles ta kindlameelselt, kui Maie oli järjekordset, karvast tumepunast mütsi mulle demonstreerimas.

Foto 3.2 Maie ja tumepunane karvane müts, 2026

3.3. Elbe

Ma tunnen, et isegi kui antud projekt keskendub suures osas Luulele ja Maiele, on siiski oluline osa selles töös ka Elbel. Kuna Elbe päevad möödusid voodis, oli ta alati seal, kui Maiega rääkisime või teda pildistasin. Imestasin alati, kui terane ja humoorikas võib üks 90-aastane proua olla. Ma usun, et tänu Elbele suutis ka Maie säilitada elujõulisust ja positiivsust.

Alates veebruarikuust hakkas aga Elbe tervis märgatavalt halvenema. Iga kord, kui neid külastasin vastas ta minu küsimuse peale “Kas sul on tervis ikka kehva?”, jaatavalt. Ta rääkis juba surmast kuid ütlesin alati ikka naljatades “Mis sa räägid, sada võiks ikka ära tulla!”.

Kui naistepäeval neile lilli viima läksin, oli Elbe voodi tühi ning Maie istus nagu alati oma voodi serval. “Kus Elbe on?” küsisin ning sain pisarates Maielt vastuseks, et Elbe lahkus paar päeva tagasi. “See ongi see, mille eest Triin mind hoiatas” mõtlesin ning istusin Maie kõrvale. Embasin teda pikalt ning Maie rääkis mulle, kuidas Elbe viimastel elupäevadel ta teda söömisel aitas ning oli talle toeks. Joome kohvi ja räägime veel pikalt. Maie süütab Elbe jaoks laual küünla ning minu pilk kisub ikka ja jälle tühjale voodile, mis ootab juba uut elanikku.

Sel hetkel puutusin seda projekti tehes esimest korda kokku olukorraga, kus ma ei teadnud, kuidas fotograafina olukorrale läheneda. Tundus kohatu tol hetkel kaamera välja võtta ja pildistama hakata, aga samas oli see hetk, mis lisas mu tööle nüüd täiesti uue kihi. Ma ei saanud võimalust kasutamata jätta ning küsisin siis lõpuks pärast pikka aega istumist Maielt viisakalt, kas talle sobib, kui teen Elbe voodist mõned pildid. Ta oli nõus. Mul oli hea meel et ennast järjekordselt ületasin, kuid vaadates Maiet tabas mind tohutu kurbus. Too päev jätsin hüvasti raske südamega. Ma ei saanud oma peast pilti leinavast Maiest istumas nukralt voodiserval, igal hetkel ootamatult sisse astuvat uut toakaaslast tervitamas.

3.4. Elu hooldekodus

Maie loodab, et üks päev saab ta tagasi koju, kus on vabadus ja tuttav rutiin. Tema liikumine on raskendatud, seega hooldekodus lahkub ta oma toast harva. Suure elevusega ootab ta päevi, mil pojad teda külastavad ning regulaarselt linna pediküüri juurde viivad. Enesehool ning hügieen on Maie jaoks prioriteet. Kõik korrad, mil ta hooldekodu seinte vahelt välja saab, on suursündmused, mida ka mulle alati õhinal detailselt kirjeldab.

Ma ütleks, et Maie on noor hing. Tunnetan seda meie vestlustest, kus vanusevahe pole tihti märgatav. Ta kuulab huviga jutte minu reisidest ning samuti uurib uudishimuga minu tätoveeringute kohta. Pean teda justkui enda sõbrannaks. Minu külastusi ootab ta pikisilmi. Alati on tal meeles kuupäev, mil luban neid võibolla uuesti külastada. Peale Elbe surma oli Maie tervis kehv. Ta ei söönud ning vererõhk kippus madal olema. Üks päev kui teda jälle külastasin juhtusin kokku ühe töötajaga, kes uuris, kas tulin Maie juurde ning rääkis, kuidas tänu minu külastustele on tema tervis paranenud. Sel hetkel sain aru, kui tähtsat rolli ma tegelikult nende eludes mängin.

4. TEOSED NÄITUSEL

Kõikidest valminud fotodest valisin näitusele väljapanekuks kümme tööd, suuruses 13x18. Valiku tegemisel toetusin vestlustele Luule ja Maiega, proovides kajastada nende olemust ning tähtsamaid sündmuseid.

Maie lugu on kajastatud viiel fotol. Kuna tema päevadesse toovad palju elevust just värvikirevad riided ning aksessuaarid, pärinevad kolm fotot meie fotosessioonilt, millega soovisin edasi anda tema säravat isiksust ning ekpressiivset väljendusviisi. Tahan rõhutada antud fotodega Maie enesekindlust ning nooruslikkust.

Fotod tühjast voodist ja Maiest voodit vaatamas on tehtud peale Elbe surma, mil Maiet külastasin. Kuna Elbe oli Maie elus väga olulisel kohal, oli too sündmus justkui murdepunktiks. Kõrvuti pildid Maiest laginal naermas ning tühjast voodist, mis juba ootamas uut hoolealust, iseloomustab hästi seda “iga hetk võib keegi ära surra” eluolu, millega sealsed elanikud peavad toime tulema.

Ka Luule seeria koosneb viiest fotost. Kuna Luule on väga tagasihoidlik ning sissepoole elav inimene, rõhusin tema piltidel teatavale distantsile. Nagu ta ka ise mulle ütles, kardab ta luua lähedasi sidemeid. Kuna distants on Luule jaoks turvatsoon, valisin ka sellest lähtuvalt pildid, mis näitaks küll olulisi elemente tema elus kuid jätaks ruumi ka müstilisusele. Vaid ühel fotol, kus Luule on hetk tagasi pööranud pilgu eemale oma majast, on näha tema emotsiooni, mis sõnu ei vajagi. See oli üks väheseid kordi, mil sain hetkeks osa tema sisemaailmast.

Fotosid esitlen värvilistes sametist raamides, mis mõjuvad kodustena, kus oleme harjunud igapäevaselt ilusaid mälestusi nägema. Nähes nendes raamides aga näiteks äsja lahkunud inimese voodit, võib see mõjuda ehk veidi iroonilise ning isegi kentsakana. Minu eesmärk on näidata läbi selle, et surm ja kaotused ongi elu tavaline osa.

KOKKUVÕTE

Minu eesmärk vaadelda, kuidas kohanevad kaks täiesti vastandliku iseloomuga naist eluga hooldekodus, sai täidetud fotoseeria näol. Andsin endast parima, et tuua välja Luule ja Maie igapäevaelu eripärad, mis kajastaksid just neile omaseid toimetulekumehhanisme. Lõputööna valmis kümme fotot, mida esitlen raamituna Galerii Pallas seinal.

Lõputöö tegemine andis mulle võimaluse tegeleda esmakordselt õpingute jooksul pikaajalise fotoprojektiga, mille protsessi nautisin väga. Leidsin, et olen tunduvalt rohkem motiveeritud, kui saan tegeleda ühe tööga korraga ning võtta aeg saavutada oma pildistavatega tugev side ja usaldus, mis mõjutavad oluliselt pildistamise protsessi. Samuti olen teadlikum ja julgem lähenema kaameraga delikaatsetes olukordades.

Selle poole aasta jooksul, mil hooldekodu regulaarselt külastanud olen, olen õppinud, mis tähendusega võib olla inimese jaoks märkamine, kuulamine ja mõistmine. Samuti teadvustan paremini, kui olulised on individuaalsus, eneseväljendus ja vabadus.

Soovin veel rõhutada, et minu eesmärk ei ole anda hinnanguid hooldekodudele või lähedastele, kes on otsustanud oma pereliikme hooldekodusse paigutada. Teadvustan, kui kompleksne antud teema olla võib.

SUMMARY

The photo series *"Luule and Maie"* is about two women – Luule and Maie – who are living in a nursing home. The project was in progress for six months, during which I visited the nursing home almost weekly. The idea originated from visiting my grandmother, who was suffering from dementia and spent her last months in such an institution. These visits made me reflect on the loneliness and isolation experienced by the people living there. The thought of a nursing home as a place where people go to wait for their death haunted me. I wanted to see how different individuals cope with life in a nursing home and to give them a chance to be seen and heard through photographs.

From all the people I met, I chose to focus on Luule and Maie because of their contrasting characters. Maie is very expressive, loves colourful clothing, and enjoys wearing distinctive accessories. Luule, on the other hand, is reserved and has a deep passion for reading and crocheting.

The written part of the thesis consists of four chapters. First, I describe the working process, starting from my relationship with documentary photography to taking pictures in the nursing home. The second chapter is dedicated to Luule, where I describe our relationship and the most significant events that have shaped her journey in the nursing home. In the third chapter, I focus on Maie, giving an overview of her personality and her life both before and during her time in the institution. The fourth chapter explains the final selection of photographs.

As the creative component, I present ten photographs—both film and digital—printed in size 13 × 18 cm and displayed in colourful velvet frames that resemble the frames we traditionally use at home to hold cherished memories. However, seeing the bed of a person who has just passed away inside such a frame may seem ironic or even unsettling. My intention with that is to show how death and loss are natural parts of life.

During the six months of visiting the nursing home regularly, I have learned what it means to be noticed, listened to, and understood. I have also gained a deeper awareness of the importance of individuality, self-expression, and freedom.

KASUTATUD ALLIKAD

Conscientious Photography Magazine (2014) *Was Ray a Laugh?* (17.05.26) link

Artasiapacific (2025) *Tough Love in Richard Billingham's "Ray's a Laugh"* (17.05.26) link

Ray falling over, (1996) Richard Billingham [FOTO] (17.05.26) link

LISAD

Lisa 1. Fotod näitusel

Foto 1. Maie ja ridikül, 2026

Foto 2. Maie näitamas oma aksessuaare ja naermas Elbe kommentaaride peale, 2026

Foto 3. Maie, 2026

Foto 4. Äsjalahkunud Elbe voodi ootamas uut hoolealust, 2026

Foto 5. Maie vaatamas Elbest maha jäänud tühja voodit, 2026

Foto 6. Luule lugemas raamatut prillide ja luubiga, 2026

Foto 7. Luule kalu toitmas, 2026

Foto 8. Luule Linda haual, 2026

Foto 9. Luule asetamas minu kingitud taime aknalauale, 2026

Foto 10. Luule ja kodu, 2026